

ZOLOTOVA, Marija Arkadjevna, KRAŠENNIKOVA, Julia Alexandrovna a POZDĚJEV, Vjačeslav Alexejevič (2015): *Evolucija etničeskich markerov vjatskich severnych i južnych etnokontaktnykh zon*. Kirov: OOO Raduga-PRESS, a.s.

Předkládaná monografie je pokusem o hlubší analýzu etnických a kulturních procesů v podmínkách dlouhodobých kontaktů odlišných etnických společenství ve Vjatské oblasti Ruské federace v období od 19. do počátku 21. století. Nicméně, metodologií práce, vytýčením evolučních stupňů a dílčích rysů etnicity, reprezentující nejrůznější jazykové, dialektologické, folklórní a etnické složky v její tradiční roli, má obecnější platnost pro komplexnější studia v rámci kognitivistického pojetí lingvistiky. Shromážděný materiál využitý v monografické studii, analyzovaný a utříděný do systémově souvisejících celků, umožňuje odhalit zvláštnosti spolu se základními směry a tendencemi změn, které probíhaly na území Vjatské oblasti v rámci vymezených etnických a kulturních teritorií. Využití metody vícenásobného srovnávání na styku smíšených etnických společenství s odlišným administrativním postavením (republika RF) přispělo k upřesnění těchto změn. V práci je sumarizován historický průřez vývoje ruské i zahraniční etnografie s diskuzí o základních pojmech, jako „konzervace“ etnických obrazotvorných složek na styku kontaktních útvarů, „protichůdné vlivy“, „všeobecné a zvláštní“, „výpůjčky“, „sémantika“ ve folklóru. „Změna kódu“ je zmiňována v případě, pokud se cizí folklórní text dostává do tradičního prostředí.

Aktuálnost a potřebnost výzkumu spočívá mimo jiné v novátorském přístupu. Etnické složky, například jazykové, folklórní, etnografické a další,

jsou zkoumány komplexně, proto výsledky a závěry mohou být užity v dalších disciplínách, zejména pak v etnolingvistice, folkloristice, etnologii a dalších.

Z hlediska témat výzkumu stojí za zmínku, že autoři zvolili kontaktní území s charakteristickými vývojovými rysy. Jde především o specifické difúzní procesy a rozptýlení folklórní a etnografické podstaty celého komplexu místních tradic a jejich obrazotvorných složek (markerů) na různé úrovni a s různým stupněm intenzity, které jsou pro dnešní globalizující se prostředí ve světě typické, a proto i závěry z nich vyplývající mohou mít univerzálnější povahu s aplikovatelností v oboru etnologie, ale i v dalších vědách, včetně kognitivní lingvistiky.

V první kapitole autoři nejen teoreticky zdůvodnili problematiku vzájemného působení a ovlivňování etnického a kulturního základu společenství, ale fundovaně analyzovali i metodologické aspekty vlivů a kontaktů mezi etnickými uskupeními. Cenné jsou závěry obecnější povahy, využitelné pro srovnávací studia dynamiky etnických útvarů v konkrétních regionálních podmínkách.

Ústředními jsou kapitoly II a IV, přičemž v kapitole II se analyzují konkrétní historické a etnické procesy z komplexnějšího pohledu celé Vjatské oblasti od 19. do počátku 21. století v těsné návaznosti na jednotlivá etnická společenství Komi-Permjaků, Udmurtů, Marijců, Tatarů, a to vše na pozadí současných sídel v severních a jižních teritoriích oblasti, jež jsou kontaktní s dalšími etnickými útvary, případně

ruskou majoritou. Je sympatické, že přehledy obecné povahy a výsledky analýzy jejich závěrů lze využít ve výzkumu obdobného typu.

Podrobně je analyzována situace jazyková, včetně etnických a psychologických stereotypů. K nim autoři řadí stereotypy chování, představ, situací a obrazů. Ty mají podstatný význam pro stanovení základních modelů chování určitého etnického společenství, popř. člena takového společenství. Stereotypy představ vystupují v povědomí jako určitý typ „kliše“ v rámci vědomí a fungují jako etalony.

Další široký okruh otázek analyzovaný v práci byl věnován problematice paradoxních jevů. Jedním z nich se stala otázka, proč i v relativně velkých etnických společenstvích (vesnice Kaksinvaj – Udmurtové, Marijci, Tataři, ale i Rusové) s živými a otevřenými vztahy k majoritní ruské části společnosti (obchod, škola, venkovské letiště se značnými doletovými možnostmi) nedochází k rychlému přejímání kulturních vlivů majority. Naopak bylo konstatováno, že kulturní procesy v oblasti národního folklóru téměř identicky kopírují obdobné procesy jako u ruské majority. Jde o to, že původně aktivně používané žánry písní, častušek, anekdot, příp. dětského folklóru s jasně vyjádřeným zabarvením etnického a folklórního rázu postupně přestávají mít aktivní povahu a přesouvají se do sféry pasivních znalostí a dovedností. Vědci se domnívají, že jedním z důvodů se stává skutečnost, že tyto útvary folklóru se začaly běžně používat na různých scénách, v masových sdělovacích prostředcích a přestaly se aktivně předávat ústní tradicí mezi jednotlivými generacemi v rámci etnických společenství. Přestože logicky dochází k transformacím

etnokulturních markerů a k proměnám způsobů předávání etnokulturního bohatství v rámci etnických společenství, autoři se domnívají, že jde o proces značně dlouhodobý.

Je zpracováno vzájemné působení a ovlivňování marijské a ruské složky národní tradice. Pozornost je věnována i transferům v oblasti předmětů hmotné kultury v rámci folklórního materiálu Marijců z jižních oblastí republiky Komi na severní teritoria Vjatské oblasti.

Ve srovnatelných podmínkách dochází zpravidla k masivnímu tlaku obrazotvorných složek majoritní kultury na minoritu tak, že obvykle probíhají podstatné změny kulturního prostředí minoritních etnických společenství. Autoři publikace prokázali na faktickém etnografickém materiálu značnou rezistenci těchto společenství a fakticky minimální změny v nich v průběhu téměř dvou set let.

Jednou z nejvýraznějších a nejrepresentativnějších hybných složek kulturního a etnosociálního prostředí je jazyk národního společenství. Proto výzkumem uvedeného činitele, jeho ovládnutím, proměnami, a tím i změnami v duchovní a materiální sféře etnických společenství, se autoři zabývali prioritně. Zde pokládají autoři za stěžejní etapu mezi roky 1930–1950, v níž ještě v etnicky stejnorodých sídelních jednotkách marijské, udmurtské a dalších etnických komunit ovládali svůj národní jazyk téměř všichni, zatímco v následujících desetiletích až po závěr 20. století se úroveň zvládnutí jazyka začala postupně snižovat až na nynější úroveň. Předpokládá se, že hlavní význam mělo v tomto směru zavedení radiového a televizního signálu do odlehlých oblastí etnických společenství. Je zajímavé, že etnická společenství Azerbajdžánců, Tatarů a Arménů

si v roce 2010 uchovala podstatně vyšší úroveň ovládní svého národního jazyka než Marijci, Ukrajinci a Udmurtové.

Autoři publikace reflektují ve svém výzkumu i nové trendy ve folkloristice a etnografickém výzkumu na konci 20. a počátku 21. století. Můžeme se domnívat, že přechod ke studiu jednotlivých problémů etnokulturního prostředí souvisí s celkovou změnou paradigmatu vědy a přechodu k jejímu holistickému pojetí, jak je to běžné i v ostatních disciplínách.

Dle výsledků výzkumu se zdá, že větší míru rezistence k vlivům majoritní společnosti mají v etnických společnostech složky duchovní i materiální kultury obyčejů obřadnosti, jako např. svatební nebo pohřební obřady. Podobně se vyvíjela i situace s obřadnostmi různých svátků, např. Velkého čtvrtku.

Autoři vyčlenili z historického hlediska několik etap, v nichž docházelo k zásadním změnám v etnických společnostech Vjatské oblasti. Tyto mezníky jsou přímo vázány na širší společensko-ekonomické procesy v celé společnosti. Jde o konec 19. a začátek 20. století, kdy se i ve venkovských oblastech začaly prosazovat kapitalistické vztahy. Značný dosah pro formování nových poměrů v etnických

společnostech měly i následné události a změny, jakými byly ve dvacátých a třicátých letech Říjnová revoluce, budování národních a etnických útvarů a konečně kolektivizace 30. let 20. století. Poválečné poměry sice ještě nějaký čas konzervovaly původní tradice v odlehlejších regionech oblasti, ale v 60. a 70. letech zesílil tlak, jenž byl značně intenzivní a vedl k vytvoření nového pojmu společnosti. Byl zaveden pojem „sovětský národ“. Do tohoto období lze zahrnout proces ztráty svého národního jazyka uvedenými společnostmi v masovém měřítku, třebaže 80. léta byla pro změnu charakterizována „renezací“ kultur etnických minorit, přesto proces změn pokračoval dále s různými výsledky a řadou neobvyklých transformací původních národních komunit.

Poněkud nesourodě působí fakt rozdílně vymezeného období pro jednotlivá zkoumaná a analyzovaná etnická společenství. Pouze částečné časové překrývání zkoumaných historicko-etnických procesů dosti snižuje komparativní validitu získaných dat pro jednotlivé etnické útvary i pro dílo jako celek.

*Jiří Korostenski**

KOLESNYK, Oleksandr (2016): *Language and Myth: An Interdisciplinary Study*. Chernihiv: Desna Polygraph.

The reviewed monograph studies patterns of languages', myths' and cultures' correlation from the standpoint of universalia-centered linguistics. The first chapter "Theoretical-methodological premises of mythic

space's integrative study" introduces the notion of mythic space as a verbally embodied container of axiomatic informational quanta the later functioning as interpretational and linguo-creative matrices. The said phenomenon is treated

* Doc. Mgr. Jiří Korostenski, CSc., Katedra germanistiky a slavistiky, Fakulta filozofická, Západočeská univerzita v Plzni, jkoroste@kgs.zcu.cz.